

Φρειδερίκη Μπατσαλιά

ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ

Στο: Παρουσία, ΙΕ-ΙΣΤ΄, Αθήνα 2001-2003, σελ. 279-291

Zusammenfassung

Fruchtbar für die Übersetzungswissenschaft können sich Methoden und Erkenntnisse der Konfrontativen Linguistik erweisen, wenn davon ausgegangen wird, dass das Translat –um ein konkretes kommunikatives Ziel zu erreichen- einen äquivalenten Inhalt in einem anderen Sprachkode ausdrückt.

Im Bereich der konfrontativen Semantik ist die Merkmalsanalyse bei Begriffsabgrenzungen heranzuziehen. Morphologische und syntaktische Gegebenheiten des ausgangssprachlichen Textes sind hinsichtlich ihrer kommunikativen und ihrer stilistischen Funktion konfrontativ anzugehen. Pragmatische und stilistische Elemente sind in einem konfrontativen Vergleich auszusetzen, so dass im zielsprachlichen Text dessen kommunikatives Ziel über die gewählten Äquivalente unterstützt wird.

0. Εισαγωγικές παρατηρήσεις¹

Όπως επισημαίνει και ο Γ. Κεντρωτής², η Επιστήμη της Μετάφρασης ασχολείται με τις σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ της Μετάφρασης αφ' ενός και Φιλοσοφίας της Γλώσσας, Ερμηνευτικής, Φιλολογίας, Λογοτεχνίας και Γλωσσολογίας αφ' ετέρου. Το δε αλληλένδετο της Μετάφρασης και Γλωσσολογίας προκύπτει, όπως παρατηρεί η Ε. Σελλά³ αφενός από το γεγονός ότι η Μετάφραση συνεπάγεται δύο ισοδύναμα μηνύματα σε δύο διαφορετικούς γλωσσικούς κώδικες, και αφ' ετέρου, όπως παρατηρεί ο R. Jakobson⁴, από την διαπίστωση ότι η ισοδυναμία στη διαφορά είναι το κύριο πρόβλημα της Γλώσσας και το σημαντικότερο αντικείμενο της Γλωσσολογίας.

Εμείς θεωρούμε ότι η Μετάφραση είναι τέχνη, διότι το μετάφρασμα συνιστά αναμφίβολα και μια γλωσσική δημιουργία, η οποία όμως απαιτεί και τεχνική, διέπεται δηλαδή από συγκεκριμένους κανόνες. Οι κανόνες αυτοί σχετίζονται άμεσα με την επικοινωνιακή διάσταση της γλώσσας και συνεπώς η Γλωσσολογία μπορεί να προσφέρει πολύτιμη βοήθεια. Καθώς δε προβαίνουμε κατά τη μεταφραστική διαδικασία και σε μετάβαση από ένα σύστημα γλώσσας σε ένα άλλο, η Συγκριτική

¹ Το άρθρο αυτό βασίζεται σε εισήγησή μου στο Επιστημονικό Συνέδριο “Η μετάφραση: θεωρία, πράξη, επικοινωνία, μετάγχιση πολιτισμών” που διοργάνωσε το Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ιονίου Πανεπιστημίου και το περιοδικό Ελί-τροχος στην Πάτρα, 6 – 8 Δεκεμβρίου 1996. Τα Πρακτικά του συνεδρίου αυτού δεν έχουν εκδοθεί.

² Γ. Κεντρωτής: Θεωρία και Πράξη της Μετάφρασης, Εκδόσεις Διάυλος, Αθήνα 1996, σελ. 85

³ Ε. Σελλά: Γλωσσολογία και Μετάφραση. Επιστημονική Επετηρίδα του ΤΞΓΜΔ Ιονίου Πανεπιστημίου, τευχ. 1, Κέρκυρα 1992

⁴ R. Jakobson: Essais de linguistique générale. Paris 1963, σελ. 80

Γλωσσολογία καλείται, κατά την άποψή μας, να αξιοποιηθεί ως προς τις μεθόδους και πορίσματά της για την Επιστήμη της Μετάφρασης. Με βάση αυτό το σκεπτικό, θα διερευνήσουμε τη συμβολή επιλεγμένων τομέων της Συγκριτικής Γλωσσολογίας στη θεωρία, την πράξη και τη Διδακτική της Μετάφρασης. Συγκεκριμένα, οι επί μέρους τομείς, τους οποίους και θα προσεγγίσουμε, αφορούν

- στη Σημασιολογία,
- τη Μορφολογία,
- την Πραγματολογία και
- την Υφολογία.

1. Προσδιορισμός βασικών παραμέτρων της μεταφραστικής διαδικασίας

Έχοντας διαπιστώσει⁵ ότι ο επικοινωνιακός σκοπός κάθε κειμένου καθορίζει τις σημασιολογικές, λεξιλογικές, μορφοσυντακτικές, πραγματολογικές ή/και υφολογικές επιλογές του συντάκτη, ο μεταφραστής καλείται αφ' ενός να αναγνωρίσει τον επικοινωνιακό σκοπό του πρωτοτύπου κειμένου και αφ' ετέρου να προσδιορίσει τον επικοινωνιακό σκοπό του μεταφράσματος, ώστε οι επιλογές του στα γλωσσικά αυτά επίπεδα να εναρμονίζονται με αυτόν.

Η "αντιπαραβολική συστηματική" (systematique comparee), την οποία εγκαινιάζει ο Garnier⁶ βασιζόμενος στην ψυχομηχανική προσέγγιση (psychomechanique) της μεταφραστικής διαδικασίας, λαμβάνει υπόψη της την διττή από γλωσσολογικής πλευράς υπόσταση του μεταφραστή: αναγνώριση εκφωνημάτων στη γλώσσα-πηγή και παραγωγή αυτού στη γλώσσα-στόχος.

Η αναγνώριση ενός εκφωνήματος, όμως, δεν περιορίζεται στην απλή κατανόηση του σημαινόμενου, αλλά σαφώς περιλαμβάνει και αντίληψη της λειτουργικότητάς του τόσο εντός της συγκεκριμένης λεκτικής πράξης, όσο και εντός του ευρύτερου κειμενικού περιβάλλοντος. Ο Delisle⁷, προσεγγίζοντας την μεταφραστική διαδικασία στα πλαίσια της διερμηνευτικής θεωρίας, παρατηρεί ότι ο ανθρώπινος νους περνά από την φάση της κατανόησης στην επαναδιατύπωση, τα αποτελέσματα της οποίας επεξεργάζεται σε μια τρίτη φάση, την οποία αποκαλεί φάση επαλήθευσης.

Το ερώτημα, όμως, το οποίο καλούμεθα να απαντήσουμε αφορά στον προσδιορισμό εκείνων των παραμέτρων που πρέπει να εξετάσει μεταφραστής κατά την διαδικασία της κατανόησης ή ερμηνείας του πρωτοτύπου και κατά την διαδικασία της επαναδιατύπωσης ή απαντεκφοράς του στη γλώσσα-στόχο. Και σ' αυτό ακριβώς το σημείο εντοπίζεται κατά την άποψή μας η συμβολή της Συγκριτικής Γλωσσολογίας και ειδικότερα των ακόλουθων επί μέρους τομέων:

1.1. Συγκριτική Σημασιολογία

Βασικό στάδιο της μεταφραστικής διαδικασίας είναι η επαναδιατύπωση των κατανοηθέντων εννοιών του πρωτοτύπου. Η εκ νέου λεξικοποίηση, βέβαια, απαιτεί -

⁵ Φ. Μπατσαλιά / Ε. Σελλά-Μάζη: Γλωσσολογική προσέγγιση στη θεωρία και τη Διδακτική της Μετάφρασης. Κέρκυρα, Ιόνιο Πανεπιστήμιο 1994 και Αθήνα, Εκδόσεις Έλλην 1996.

⁶ G. Garnier: Linguistique et traduction, Paradigme, Caen 1985, σελ. 112

⁷ J. Delisle: L'analyse du discours comme methode de traduction, Initiation a la traduction francaise de textes pragmatiques anglais, Theorie et pratique, Editions de l' Universite d' Ottawa, Ottawa 1984, σελ. 69 κ.επ.

όπως πολύ ορθά επισημαίνει και ο Tatilon⁸ - την αντιπαραβολή των προς απόδοση νοημάτων. Σ' αυτό το σημείο όμως πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι κάθε κείμενο έχει την δική του ιδιαίτερη επικοινωνιακή λειτουργικότητα. Έτσι, ο μεταφραστής, εναρμονιζόμενος με τον επικοινωνιακό σκοπό τόσο του πρωτοτύπου όσο και του μεταφράσματος, καλείται

- να προσδιορίσει το σημασιολογικό εύρος των νοημάτων του πρωτοτύπου,
- να αναγνωρίσει το επίπεδο εκφοράς των νοημάτων στη γλώσσα-πηγή (καταδηλωτικό, συνειρμικό, βιωματικό),
- να συλλάβει εντός του ευρύτερου κοινωνιογλωσσολογικού πεδίου της γλώσσας - στόχου ανάλογα, ισοδύναμα νοήματα και
- να προβεί σε διασταύρωση των σημασιολογικών πεδίων των δύο γλωσσών.

Η διασταύρωση των νοημάτων σε επίπεδο Ιδεών της γλώσσας-πηγής και της γλώσσας-στόχου μπορεί να αξιοποιήσει εκείνες τις μεθόδους της Σημασιολογίας, με τις οποίες καθορίζεται το σημασιολογικό εύρος ενός όποιου νοήματος (Merkmalsanalyse).

Έτσι, ο Έλληνας μεταφραστής της γερμανικής έννοιας "Esel", αν κινηθεί στο καταδηλωτικό επίπεδο, θα διαπιστώσει ότι και στις δύο γλώσσες το σημασιολογικό εύρος ορίζεται από τα αυτά χαρακτηριστικά. Κινούμενος όμως στο παραδηλωτικό επίπεδο, η σημασιολογική ανάλυση της πρωτότυπης έννοιας καλύπτει διαφορετικά χαρακτηριστικά στην λεξιλογικά αντίστοιχη ελληνική έννοια.

Στις δε περιπτώσεις εκείνες, όπου από τις σημασιολογικές αναλύσεις προκύπτει μια επί μέρους κάλυψη των σημασιολογικών χαρακτηριστικών, ο μεταφραστής καθίσταται ικανός να ιεραρχεί και να αξιολογεί τις διαφοροποιήσεις και να αποφασίσει, αν η λειτουργικά ισοδύναμη σημασιολογική απόδοση απαιτεί αφαίρεση ή προσθήκη σημασιολογικών στοιχείων.

Έτσι, η σημασιολογική ανάλυση της έννοιας "κέφι" η οποία σε καμιά γλώσσα δεν καλύπτεται πλήρως, επιτρέπει την αναγνώριση των επί μέρους χαρακτηριστικών και - σε συνάρτηση με το ευρύτερο αντικείμενο και τον εκάστοτε επικοινωνιακό σκοπό - την διαφοροποιημένη τους ιεράρχηση, ώστε να αποδοθεί ως λειτουργικά ισοδύναμη με "ευθυμία" ή "καλή διάθεση".

1.2. Συγκριτική Μορφολογία / Σύνταξη

Η μετάφραση δεν εξαντλείται βέβαια στην μεταφορά νοημάτων, αλλά συνιστά και μεταφορά μορφής. Η δε μορφή ενός κάθε κειμένου, και ιδιαίτερα του λογοτεχνικού, συμβάλλει μέγιστα στην επίτευξη του επικοινωνιακού του σκοπού. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι σε κάθε γλώσσα επιτυγχάνεται με την αυτή κειμενική μορφή και ο αυτός επικοινωνιακός σκοπός. Κάθε μορφολογική ή/και συντακτική επιλογή ακολουθεί συγκεκριμένους κανόνες ή/και συμβάσεις, οι οποίες είναι ιδιαίτερες για κάθε γλώσσα χωριστά. Παράλληλα, η μορφολογία και η σύνταξη διαδραματίζουν έναν δικό τους ρόλο στην συγκρότηση του σημασιολογικού πεδίου ενός εκφωνήματος.

Ο αντικειμενικός, μη-συναισθηματικός τρόπος εκφοράς επιστημονικού π.χ. λόγου επιτυγχάνεται μέσω συγκεκριμένων μορφοσυντακτικών επιλογών, όπως είναι - ενδεικτικά - η προτιμησιακή χρήση της Ονοματικής Φράσης.

⁸ C. Tatilon: Traduire, pour une pédagogue de la traduction, Groupe des recherches en études francophones (GREF), Toronto, 1986, σελ. 139

Ο μεταφραστής, συνεπώς, οφείλει όχι μονάχα να εντοπίσει τα συγκεκριμένα μορφοσυντακτικά φαινόμενα του πρωτοτύπου κειμένου και να εξετάσει εάν αυτά τα φαινόμενα απαντώνται και στη γλώσσα-στόχο. Οφείλει, επιπρόσθετα, να διερευνήσει απ' ενός το σημασιολογικό εύρος των μορφοσυντακτικών δομών και την επικοινωνιακή τους λειτουργικότητα και απ' ετέρου να αντιπαραβάλλει στη γλώσσα-στόχο εκείνες τις δομές, οι οποίες συμβαδίζουν και με τον επικοινωνιακό σκοπό του μεταφράσματος και εναρμονίζονται με τις μορφοσυντακτικές συμβάσεις, οι οποίες διέπουν στη γλώσσα-στόχο το προς μετάφραση είδος κειμένου.

1.3. Συγκριτική Πραγματολογία

Σύμφωνα με την επικοινωνιακή προσέγγιση, η πλήρης και συνολική κατανόηση ενός κάθε εκφωνήματος επιτυγχάνεται εάν και εφ' όσον ληφθεί υπόψη - πέραν του σημασιολογικού πεδίου το οποίο καλύπτουν οι λεξιλογικές μονάδες ενός εκφωνήματος - η πραγματολογική διάσταση της επί μέρους λεκτικής πράξης, όπως και αυτή του ευρύτερου και του συνολικού κειμενικού περιβάλλοντος. Συνεπώς, τα μεθοδολογικά πορίσματα της Πραγματολογίας μπορούν να ενταχθούν στην Συγκριτική Γλωσσολογία και να αποτελέσουν - ως Συγκριτική Πραγματολογία; - έναν τομέα αυτής.

Έτσι, ο μεταφραστής του εκφωνήματος "την ημέρα της 28^{ης} Οκτωβρίου τα παιδιά του χωριού έβαλαν τα καλά τους και πήγαν στην πλατεία του χωριού όπου και κατέθεσαν στεφάνι και απάγγειλαν ποιήματα" πρέπει να λάβει υπόψη του ότι ουδείς ξενόγλωσσος αντιλαμβάνεται στο κοινωνιοπολιτιστικό πλαίσιο του την ημερομηνία αυτή ως ημερομηνία εθνικής εορτής. Ο μεταφραστής του εκφωνήματος "ταξιδεύοντας στα νησιά της άγονης γραμμής" οφείλει στον αναγνώστη του μεταφράσματος μια αντίστοιχη με το πρωτότυπο σχέση προς το σημαινόμενο "άγονη γραμμή". Τέλος, ο μεταφραστής του εκφωνήματος "Ο κ. και η κ. ΦΧΨ σας καλούν στους γάμους των παιδιών τους" έχει να εξετάσει εάν θα πρέπει στο συγκεκριμένο κειμενικό περιβάλλον να διαφοροποιηθεί η σχέση μεταξύ συντάκτη και αναγνώστη, σε συνάρτηση βέβαια με το συγκεκριμένο θέμα (καλών και προσκαλούμενος σε γάμο), και ενδεχομένως να εμφανίσει τους μελλοντοφύλους ως αποστολείς της πρόσκλησης.

Ο μεταφραστής, προσβλέποντας στην κατανόηση και τον καθορισμό του επικοινωνιακού σκοπού, καλείται να αναλύσει τις ακόλουθες παραμέτρους:

- σχέση μεταξύ συντάκτη και αναγνώστη,
- σχέση συντάκτη και αναγνώστη με εκφερόμενα σημαίνοντα και σημαινόμενα
- ένταξη των συμπερασμάτων αυτών στο ευρύτερο κοινωνιο-πολιτιστικό περιβάλλον της γλωσσικής κοινότητας που χειρίζεται τη γλώσσα-πηγή
- ανάλυση του ευρύτερου κοινωνιο-πολιτιστικού περιβάλλοντος της γλωσσικής κοινότητας που χειρίζεται τη γλώσσα-στόχο και προσαρμογή των προηγούμενων του διαπιστώσεων στα συμπεράσματα αυτής της ανάλυσης.

1.4. Συγκριτική Υφολογία

Υφος, όπως παρατηρεί και ο κ. Γ. Μπαμπινιώτης⁹, συνίσταται στην επιλογή του τρόπου εκφοράς ενός νοήματος ανάμεσα από περισσότερες της μίας και μοναδικής μορφής δυνατότητας.

⁹ Γ. Μπαμπινιώτης: Η γλωσσολογική σκοπιά της Μεταφράσεως. Στο: Πρωτότυπο και Μετάφραση, Πρακτικά Συνεδρίου, Αθήνα 11-15.12.1978, Αθήνα 1980, σελ. 41-70 <σ. 45 κ. επ.>.

Οι δυνατότητες, όμως, επιλογές μεταξύ δύο τουλάχιστον τρόπων εκφοράς συγκεκριμένου επικοινωνιακού μηνύματος περιορίζονται τόσο από το συγκεκριμένο είδος κειμένου, όσο και από τον εκάστοτε επικοινωνιακό σκοπό. Κάθε γλωσσικό σύστημα διέπεται από τις δικές του ιδιαίτερες υφολογικές συμβάσεις και τα αυτά υφολογικά στοιχεία συχνά διαφέρουν ως προς την λειτουργικότητά τους σε ένα άλλο γλωσσικό σύστημα.

Ο μεταφραστής, συνεπώς, καλείται όχι μόνο να αναγνωρίσει το ύφος και τα γλωσσικά στοιχεία, τα οποία το συγκροτούν και να εξετάσει, αν η γλώσσα-στόχος παρέχει ανάλογα σχήματα, αλλά οφείλει να αναγνωρίσει την λειτουργικότητά τους στο κείμενο της γλώσσας-πηγής και να διερευνήσει, αν και πως εκφέρεται στη γλώσσα-στόχος ανάλογη λειτουργικότητα.

Επίσης πρέπει να επισημάνουμε ότι οι υφολογικές επιλογές, όπως έχουμε και αλλού τονίσει¹⁰, άπτονται τόσο του σημασιολογικού επιπέδου, όσο και του πραγματολογικού και εκφέρονται μέσω λεξιλογικών και μορφοσυντακτικών δομών.

Ως εκ τούτου και κατά την μεταφραστική διαδικασία στο υφολογικό επίπεδο, ο μεταφραστής έρχεται αντιμέτωπος με ένα σύστημα πολλαπλών επιλογών, του οποίου η επιτυχής αντιμετώπιση είναι συνάρτηση της επιτυχούς ανάλυσης και αξιολόγησης των ακολούθων παραμέτρων:

- εντοπισμός του υφολογικού στοιχείου,
- καθορισμός της επικοινωνιακής του λειτουργικότητας,
- αναγνώριση του επιπέδου στο οποίο εκφέρεται (σημασιολογικό, πραγματολογικό κ.τ.λ.,
- προσδιορισμός του βαθμού ανταπόκρισης στις υφολογικές συμβάσεις, οι οποίες διέπουν στη γλώσσα-πηγή το συγκεκριμένο είδος κειμένου,
- επανασύλληψη στο επίπεδο Ιδεών της γλώσσας-στόχου μιας αντίστοιχης με το πρωτότυπο επικοινωνιακής λειτουργικότητας,
- επιλογή μορφοσυντακτικής δομής στη γλώσσα-στόχο, με την οποία μπορεί να εκφραστεί αυτή η επικοινωνιακή λειτουργικότητα σε αντίστοιχο με το πρωτότυπο βαθμό ανταπόκρισης στις υφολογικές συμβάσεις, οι οποίες ισχύουν - στη γλώσσα-στόχο - για το συγκεκριμένο είδος κειμένου και, τέλος,
- διασταύρωση των επιλογών που αφορούν στη γλώσσα-πηγή με εκείνες που αφορούν στη γλώσσα-στόχο.

2. Συγκριτική Γλωσσολογία και η επικοινωνιακή διάσταση της μεταφραστικής διαδικασίας

Υιοθετώντας τις απόψεις των Austin και Searle¹¹ περί γλωσσικών ή λεκτικών πράξεων, διακρίνουμε μεταξύ αυτού που κάποιος λέει ή γράφει, αυτού στο οποίο

¹⁰ Φ. Μπατσαλιά - Κόντη: Το ύφος ως παράμετρος της μεταφραστικής διαδικασίας, 13^η Ετήσια Συνάντηση του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του ΑΠΘ, 7-9 Μαΐου 1992, σελ. 561-574 Φ. Μπατσαλιά /Ε. Σελλά, Γλωσσολογική προσέγγιση στη Θεωρία και τη Διδακτική της Μετάφρασης. Κέρκυρα: Ιόνιο Πανεπιστήμιο 1994 και Αθήνα: Εκδόσεις Έλλην, 1996, 1996, σελ. 177-194.

¹¹ J. L. Austin: How to do things with words. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1962
J. R. Searle: Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language, Cambridge, 1969

αποσκοπεί μ' αυτό και αυτού το οποίο επιτελείται κατά την εκφορά του λόγου του. Η εκφορά, βέβαια, ενός γλωσσικού μηνύματος προκύπτει μετά από κωδικοποίηση γλωσσικών σημείων κατά τρόπο που ο ομιλητής θεωρεί ότι είναι ενδεδειγμένος για την επιτυχή έκβαση του επικοινωνιακού του σκοπού. Μέσω δε του γλωσσικού κώδικα, ο ομιλητής προβαίνει σε λεξιλογικές, μορφοσυντακτικές, σημασιολογικές, πραγματολογικές ή/ και υφολογικές επιλογές. Ο επικοινωνιακός σκοπός, τέλος, στον οποίο προσβλέπει ο ομιλητής, καθορίζει τις επιλογές του ως προς την γι' αυτόν τον σκοπό ενδεδειγμένη προτιμησιακή χρήση του καταδηλωτικού, συνειρμικού ή βιωματικού επιπέδου.¹²

Γλωσσικός κώδικας

	καταδηλωτικό επίπεδο	λεξιλογικό επίπεδο
Επικοινωνιακός Σκοπός	συνειρμικό επίπεδο	μορφοσυντακτικό επίπεδο
	βιωματικό επίπεδο	σημασιολογικό επίπεδο
		πραγματολογικό επίπεδο
		Υφολογικό Επίπεδο

Επειδή, όμως, κάθε γλωσσική πράξη εκφέρεται από έναν συγκεκριμένο ομιλητή κάτω από συγκεκριμένες επικοινωνιακές συνθήκες, πρέπει να εξετασθεί και η συμβολή αυτών των στοιχείων και οι μεταξύ αυτών σχέσεις:

- το επίπεδο γνώσεων του ομιλητή,
- το απ' αυτόν αναμενόμενο επίπεδο γνώσεων του ακροατή,
- το ενδιαφέρον του ομιλητή για το θέμα,
- το αναμενόμενο ή/και προσδοκόμενο ενδιαφέρον του ακροατή,
- η ψυχοσωματική διάθεση του ομιλητή,
- η απ' αυτόν εκτιμώμενη ψυχοσωματική διάθεση του ακροατή,
- ο τόπος και ο διαθέσιμος χρόνος (στον προφορικό λόγο),
- το μέσον και ο διαθέσιμος χώρος (στον γραπτό λόγο),
- η εκτίμηση της μεταξύ ομιλητή και ακροατή σχέσης, των απ' αυτήν εξαρτώμενων συμβάσεων συμπεριφοράς και η διάθεση ή/και ικανότητα ανταπόκρισης ή προσαρμογής σ' αυτές.

¹² Φ. Μπατσαλιά / Ε. Σελλά - Μάζη: Γλωσσολογική προσέγγιση στη θεωρία και τη Διδακτική της Μετάφρασης. Κέρκυρα: Ιόνιο Πανεπιστήμιο 1994 και Αθήνα: Εκδόσεις Έλλην, 1996, σελ. 199

Εξετάζοντας την επικοινωνιακή διαδικασία κατά τη μετάφραση, πρέπει να επεκτείνουμε την αλυσίδα επικοινωνίας, καθώς μεταξύ του συντάκτη του πρωτοτύπου και του αναγνώστη του μεταφράσματος (τον οποίο ο συντάκτης του πρωτοτύπου συνήθως δεν έχει συμπεριλάβει ως μέρος των αναγνωστών του) παρεμβάλλεται ο μεταφραστής:

	Γλωσσικός κώδικας Γλώσσα - Πηγή		Γλωσσικός κώδικας Γλώσσα - Στόχος
	επιλογές από συντάκτη του πρωτοτύπου ως προς		επιλογές του μεταφραστή ως προς
επικοινωνιακό ς σκοπός πρωτοτύπου	- καταδηλωτικό επίπεδο	επικοινωνιακός σκοπός μεταφράσματος	- καταδηλωτικό επίπεδο
	- συνειρμικό επίπεδο		- συνειρμικό επίπεδο
	- βιωματικό επίπεδο		- βιωματικό επίπεδο
	- λεξιλογικό επίπεδο		- λεξιλογικό επίπεδο
	- μορφοσυντακτικό επίπεδο		- μορφοσυντακτικό επίπεδο
	- σημασιολογικό επίπεδο		- σημασιολογικό επίπεδο
	- πραγματολογικό επίπεδο		- πραγματολογικό επίπεδο
	- υφολογικό επίπεδο		- υφολογικό επίπεδο

3. Συμπεράσματα

Η Συγκριτική Γλωσσολογία, καθώς διερευνά τη δυναμική, η οποία διέπει την εκφορά γραπτού ή/και προφορικού λόγου σε διαφορετικά γλωσσικά περιβάλλοντα, συνεισφέρει - όπως προσπαθήσαμε να τεκμηριώσουμε - μεθόδους προσέγγισης των επιπέδων εκείνων, τα οποία ο μεταφραστής καλείται να μεταφέρει από το ένα γλωσσικό σύστημα στο άλλο. Η Θεωρία της Μετάφρασης εμπλουτίζεται, καθώς αναλύονται και ερμηνεύονται επί μέρους στάδια της μεταφραστικής διαδικασίας και η Διδακτική της Μετάφρασης μπορεί να εστιάσει το ενδιαφέρον της στον τρόπο ικανοποιητικού χειρισμού της Μορφολογίας και Σύνταξης αφ' ενός και των μεθόδων της Σημασιολογίας, της Πραγματολογίας και της Συγκριτικής Υφολογίας αφ' ετέρου. Όλοι αυτοί δε οι τομείς θεωρούμε ότι άπτονται άμεσα της όλης μεταφραστικής πράξης, καθώς - όπως προσπαθήσαμε να τεκμηριώσουμε - η μεταφραστική διαδικασία είναι μία πολυεπίπεδη διαδικασία πολλαπλών επιλογών.

Χωρίς γλωσσολογική παιδεία, συνεπώς, οι μεταφραστές δεν θα μπορέσουν να αξιοποιήσουν τη γνώση που συγκέντρωσαν χάρη στην εμπειρία και τη διαίσθησή τους, καθώς εάν δεν ταξινομήσουν, οργανώσουν και αναλύσουν το πλούσιο υλικό τους, δεν θα καταφέρουν ούτε να δώσουν, ούτε και να μεταδώσουν μεθοδικά και συστηματικά την τέχνη τους, την εμπειρία τους, ούτε καν την ίδια την φύση της διαίσθησής τους.

4. Βιβλιογραφία

- Austin, J.L., 1962: *How to do things with words*, Cambridge Mass.: Harvard University Press
- Batsalia, F., 1992: “Deutsch-griechische Übersetzungen. Theoretische und empirische Grundlagen zu einer Didaktisierung dieses Bereiches im Hochschulwesen“. *Επιστημονική Επετηρίδα*, Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας Ιονίου Πανεπιστημίου, τόμος 1, Κέρκυρα, σ. 17-31
- Batsalia, F., 1996: *Der semiotische Rhombus. Ein handlungstheoretisches Konzept zur Kontrastiven Pragmatik*. Athen: Praxis Verlag
- Delisle, J., 1984: *L' analyse du discours comme methode de traduction. Initiation á la traduction francaise des textes pragmatiques anglais. Théories et pratique*. Ottawa: Editions de l' Université d' Ottawa
- Jacobson, R., 1963: *Essais de linguistique générale*. Paris: Minuit
- Κεντρωτής, Γ., 1996: *Θεωρία και Πράξη της Μετάφρασης*, Αθήνα: Διάυλος
- Μπαμπινιώτης, Γ., 1980: “Η Γλωσσολογική Σκοπία της Μεταφράσεως”. Στο: *Πρωτότυπο και Μετάφραση*, Πρακτικά Συνεδρίου 11-15.12.1978, Αθήνα σ. 41-69
- Μπατσαλιά, Φ., 1992: “Το Ύφος ως παράμετρος της μεταφραστικής διαδικασίας”. Στο: *Πρακτικά της 13^{ης} Ετήσιας Συνάντησης Εργασίας του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης*, 7-9.5.1998, Θεσσαλονίκη, σ. 561-574
- Μπατσαλιά, Φ., 1992: “Θεωρητική προσέγγιση και προτάσεις επίλυσης προβλημάτων κατά τη μετάφραση εξειδικευμένων κειμένων”. Στο: *Τυποποίηση Ορολογίας, Πρακτικά Δημέρου Ορολογίας, Αθήνα 11-12.11.1992*, Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, Αθήνα, σ. 89-98
- Μπατσαλιά, Φ. / Σελλά-Μάζη, Ε., 1994/1996: *Γλωσσολογική προσέγγιση στη Θεωρία και τη Διδακτική της Μετάφρασης*, Κέρκυρα: Ιόνιο Πανεπιστήμιο (1994) και Αθήνα: Εκδόσεις Έλλην (1996)
- Searle, J.R., 1969: *Speech Acts: An essay in the philosophy of language*, Cambridge
- Σελλά, Ε., 1992: “Γλωσσολογία και Μετάφραση”. *Επιστημονική Επετηρίδα*, Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας Ιονίου Πανεπιστημίου, τόμος 1, Κέρκυρα
- Tatilon, C., 1986: *Traduire. Pour une pédagogie de la traduction*. Toronto: Groupe des recherches en études francophones (GREF)